

Iedereen onder zeil in zijn eigen boot en achter zijn eigen rits in zijn eigen tent. Dat is het uitgangspunt van B & B, die vannacht assistent-havenmeester zijn in de Langweerder passantenhaven. Niet dat de echte havenmeester hulp nodig heeft, want Menno Sappé (64) klaart het al elf jaar prima in zijn eentje. Nou ja, met hondje Joekel in zijn voetsporen. Maar B&B mogen mee voor een nacht vol alcohol en tandenborstels.

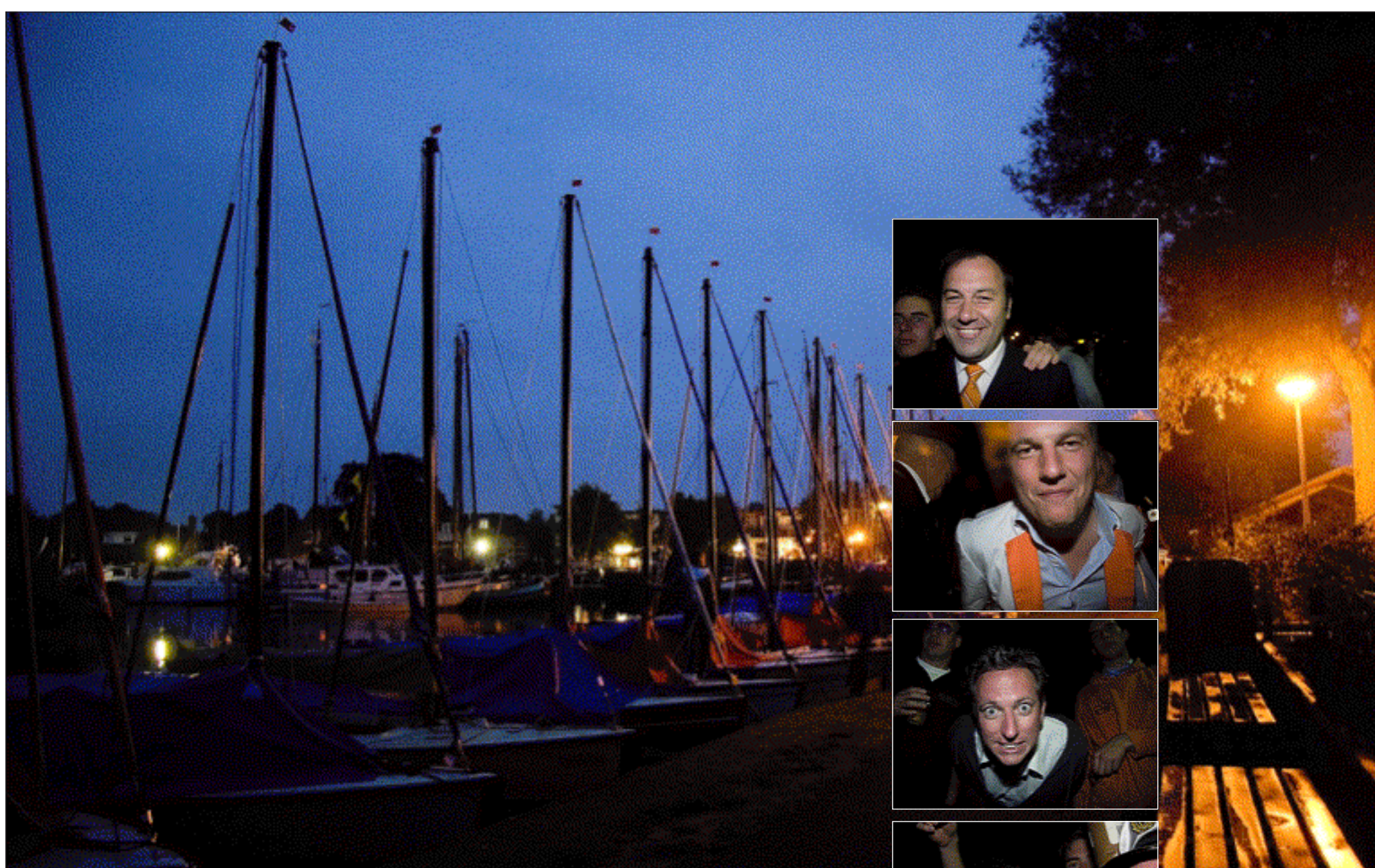
Door Marja Boonstra
Foto's Gitte Brugman

BOONSTRA & BRUGMAN

Werken voor de vrije mens. LC-verslaggevers Marja Boonstra en Gitte Brugman onderzoeken en ervaren wat het betekent om te werken voor vakantievierders. Dienstbaar en gediensig. Op het water en aan vaste wal, B&B doen mee.

Deel 6: nachtwaker.

Leden van het Moresgenootschap Ius Sanctus uit Enschede.

Tandenpoetsen en plassen

Stipt om 22 uur melden B&B zich in het te nieuwe kantoor van de havenmeester. Menno Sappé - keuring in uniform met pet en lichtblauwe stropdas maar wel op een paar hippe, zwarte Crocs - en Joekel staan al te wachten. Ze krijgen eerst een kop koffie en een glaasje fris.

Thee lukt niet, want Sappé heeft nog niet alle kwaliteiten van de enorme Siemensmachine onder de knie. En dat wordt hem ook niet meer. De havenmeester gaat in 2008 met pensioen en Sappé is niet van plan zich thuis te gaan voelen in het keurige gebouwtje, op 20 centimeter van zijn oude, vertrouwde steekje.

Jarenlang hield Sappé kantoor aan boord van zijn kotters Balsam, die vlak naast het nieuwe kantoor ligt afgebeeld. Temidden van een collectie rareiteiten, familiefoto's en meubilair uit grootmoeders tijd, deed de havenmeester zijn werk. Maar het sleevolle scheepje is te koop, het einde van een tijdperk is nabij.

De legendarische en eigenzinnige havenmeester vertrekt en de gemeente moet op zoek naar een nieuwe pachter. Sappé hoopt dat zoon Hessel de vlag overneemt. Maar die zal het ongetwijfeld anders doen dan heit, en zo hoort het ook, vindt Menno.

Na de koffie fietst Sappé met Joekel naar

zijn huis boven de bibliotheek. Tijd voor een dutje. „Om twa oere is Menno der wer”, kondigt hij aan. Sappé spreekt over zichzelf in de derde persoon, een handige manier om je autoriteit te bevestigen.

Voor B&B is er een bedje op de Balsam. „Mar rin no earst in slach troch it doarp, dan kinne jimme de boel wat ferkenne. En sjoch ek efkes by de studenten. Dy komme hjir elk jier. Se prate wat 'bralerig' mar se falle wol ta.”

LOVE SLEAT

B&B beginnen aan een rondje passantenhaven en nemen de Love Sleat. Daar stuiten ze meteen al op een groep grappenmakers uit Amsterdam, die allerlei gymnastische toeren uithalen. Welkom bij het Aqua Zeilfestakel, roepen ze. En voor ze het weten lopen B&B mee in de kring. De 'groepshug' slaan ze af.

Na een wandeling langs de cafés, waar Anneke Douma's 'Bonkefeart' schettert, lopen B&B terug over de houten loopbrug over de Langwarder Wielen, die dorp en haven met elkaar verbindt. De ene kant is het land van Sappé, de andere kant wordt 's nachts in de gaten gehouden door twee bewakers van de firma Schaaaf.

Tijd om even te gaan slapen. Maar voor het zover is, moeten B&B nog langs de studenten. Die staan in alcoholische staat op de kade. Ze studeren of hebben

Havenmeester Menno Sappé strategisch opgesteld onderaan het bruggetje.

gestudeerd aan de Universiteit van Twente en hebben het Moresgenootschap Ius Sanctus opgericht.

Ze komen al jaren in Langweer, maar de Moresvlootshow staat voor het eerst in tien jaar niet in de VVV-gids vermeld! Terwijl ze zoveel goede dingen doen, zoals bijvoorbeeld de samenzang uit eigen bundel.

Oud-student Bjorn geeft nog wat cijfers: ze

zijn hier met 44 man en er gaat in een week 1000 liter bier door. Er zijn ook een paar heel oude Mores-leden mee, wel van boven de veertig, die de jongeren wegwijs moeten maken. Die 'oudjes' lopen in colberts met een regiment medailles op de voorkant. Ze dragen allemaal een lichtblauwe stropdas en hebben havenmeester Menno er ook een cadeau gedaan.

Als B's mobieltje gaat, zijn de rapen gaar. „We hebben een beller, we hebben een beller!” De Enschedese studenten halen allemaal een mondharmonica te voorschijn en beginnen een oorverdovend concert.

B&B slaan een drankje af en lopen verder naar de Balsam. Het is 24.00 uur en B. zegt vermoed: „Ik word later geen havenmeester.” Andere B. wist dat al veel eerder, zegt ze. In het vooronder kruijpen ze in de bedstee. Onder en tussen de familiefoto's en tekeningen, die tegen de zolder zijn geprikt.

HONGER

Om twee uur staan B&B weer buiten, in de stromende regen. Ze duiken het nieuwe kantoorje in met Menno en Joekel. B&B hebben honger. Menno heeft droge worst van de plaatselijke slager. En dan is het tijd voor actie. Om drie uur gaan de kroegen dicht en om vier uur moet het stil zijn op straat en in de haven.

Buiten is het weer droog en gewapend met een fikse zaklantaarn begint de ronde. De eerste stop is het grote afdak waaronder een groep jongeren heel gezellig met kaarsjes bij

elkaar zit. „ALLEMAAL GOEDENAVOND. HET IS BIJNA TIJD. JULIE RUIJEN WEL EVEN DE ROTZOOI OP. KAN MOOI IN DIE PRULLENBAKKEN DAAR.”

Sappé spreekt in mededelingen, zonder vraagtekens. Er is geen ruimte voor onderhandeling. Hij kent na tien jaar alle grappen: „Haha, die hond. Wat een joekel.” En heeft de antwoorden paraat: „Ja, dat zei mijn vriendin vroeger ook.”

Zijn vaste plek om deze tijd is onderaan het bruggetje. Daar wacht hij zijn klanten op, die omzichtig naar beneden scharrelen. De gebogen Kipebrêge is een behoorlijke hinderenis. Zeker als je wat beneveld bent, is het een ontzuiterende klim. Sappé weet precies wie er bij hem in de haven hoort, ook al liggen er op dit moment maar liefst 280 schepen.

„JIJ GAAT NAAR JE BOOT. JULIE ZITTEN IN DIE HUISJES, EN JIJ GAAT MOOI WEER OVER DE BRUG.” Hier een kwinkslag, daar een schouderklopje. Ze gaan allemaal zonder morren. Sommigen maken een vrolijk kletspraatje met Sappé, maar achter hun rug om ontgaat hem niks. Niemand komt ongezien de brug over.

Om 3.10 uur stopt de eerste taxi op het pleintje aan de andere kant van de brug. Het wordt steeds stiller op straat. Natuurlijk springt er nog een student in het water. Hij wordt er met enige moeite weer uitgetrokken. „DOE DAT NOU NIET JONGENS”, schalt de stem van Sappé.

De havenmeester reduceert ook de ergst aangeschoten lolbroeken tot jongens en meisjes die moeten plassen en hun tanden moeten poetsen. „EN DAARNA STIL EN RUSTIG NAAR BED”, voegt hij er ook nog aan toe. B&B houden de adem in, maar er gebeurt niets. Verbijsterd zien en horen ze hoe jong en oud braaf met een tandenborstel en een wc-rol richting toiletgebouw gaan.

ZAKLAMP

Als het plein leeg is en iedereen naar zijn onderkomen is gedirigeerd, doen B&B nog een ronde met Sappé. Ineens schijnt hij met zijn zaklamp over het kampeerterrintje. „WEG DAAR BIJ DIE TENT. NAAR JE BOOT”, klinkt het dreigend. Twee jongens deinzen terug in het felle licht, in het koepeltentje ernaast giechelen een paar meiden.

„Oké, oké, we gaan al”, mompelen de twee geschrokken. „EN NIET DOOR DIE HEG”, dondert Sappé. Het koepeltentje schudt van het lachen. Maar Sappé is nog niet klaar. Opnieuw schijnt hij op het tentje. „EN NOU DIE LAATSTE ER OOK NOG UIT”. Met een betuurd hoofd komt er nog een tevoorschijn. De meiden geven het op en ritsen de tent dicht.

De havenmeester en B&B grinniken nog als ze al weer bij het kantoorje zijn. Het is kwart over vier, het wordt zelfs weer wat licht. „It is drok mar ferskriklik moai. It is mei dy bern krekt as mei it fiskjen. Do moast se doberje litte en sa no en dan wer efkes oanhelje.”

Meer dan tien jaar na het afschaffen van de apartheid en na de demobilisatie maken duizenden voormalige vrijheidssoldaten nog steeds geen deel uit van het Zuid-Afrikaanse sociale en economische leven. Velen zijn zelfs ver verwijderd van een waardig bestaan waar na de omverwerping van het apartheidsbewind op gehoopt werd.

Een tikkende tijdbom

was moeilijk om alle vrijheidssoldaten, die in het opperste geheim hadden geopperd, te traceren.

Bradley was één van de gelukkigsten die een financiële compensatie kreeg. Hij woont nu samen met zijn vrouw en kinderen in een nietig huisje in de noordelijke wijk van Kaapstad, Bonteheuwel, van waaruit hij vroeger een verwoede strijd tegen de apartheid en de overheid voerde. Bradley heeft een toerbedrijfje en in de avonduren studeert hij uit geleende boeken politieke wetenschappen en sociologie.

„Mijn blik is sterk op de toekomst gericht”, zegt hij, maar het verleden komt hij nog steeds dagelijks tegen in zijn wijk, want met zijn kameraden gaat het niet zo goed. „Ze hebben hard hulp nodig: ze zijn werkloos en aan de drank geraakt, gebruiken drugs als ontsnapping aan de dagelijkse werkelijkheid. Sommigen zijn zelfs gewelddadig thuis”, zegt Bradley.

BEVEILIGING

Zoals veel ex-strijders, beschikken Bradley's vrienden slechts over militaire vaardigheden waardoor het vinden van een baan moeilijk is. Sommigen werken bij een beveiligingsbedrijf, een weinig rooskleurig bestaan, want het is een baan waarbij je in Zuid-Afrika je leven niet veilig bent.

Er werden na de bevrijding van Zuid-Afrika weliswaar wat herscholingsprojecten opgezet, maar in het gunstigste geval kreeg een ex-strijder

een cursus van drie maanden aangeboden. Hij moest wedijveren met miljoenen andere werklozen in Zuid-Afrika. „Dat lukt niet zonder een werkverschaffingsproject”, vindt Bradley.

Een groot aantal heeft nog steeds psychische hulp nodig. „Als je je vrienden hebt zien sterven of wanneer jezelf iemand hebt vermoord, dan staan die gebeurtenissen onuitwisbaar op je hard disk”, vertelt een veteraan van de veteranenvereniging *Umkhonto we Sizwe*. Het probleem is dat de ex-soldaten, die traumatisch herinneringen hebben, zich niet voor een therapie aanmelden, concludeerde een rapport van een onderzoeksinstantie CSVR (*Centre for the Study for Violence and Reconciliation*) recentelijk. „Totale isolatie en ook vervreemding van de maatschappij is een gevolg. We weten eigenlijk niet wat deze mensen doen”, aldus de samenstellers van het rapport.

Ook is het desillusionisme van de strijders groot. De democratie is er, maar het voetvolk uit de vrijheidslagers is nog steeds arm. Al willen de ex-strijders het niet zeggen, maar de tot vrijheidspartij uitgeroepen ANC laat hen aan hun lot over. Bradley: „Veel ex-strijders hebben alle hoop na tien jaar opgegeven.”

Bradley organiseert daarom bijeenkomsten voor zijn kameraden waar gepraat wordt over de dingen die hen bindt: veelal de dagelijkse politiek in Kaapstad en de uitzichtloze situatie waarin ze zijn verzeild. Soms

bloeit de 'goede oude strijdtijd' weer op en worden er vrijheidsliederen gezongen. „Die herinneringen zijn zó belangrijk.”

Bradley spoort te tegelijkertijd aan met niet al te veel succes overigens - om professionele hulp te zoeken. „Mensen krijgen er geen geld voor, dus zijn ze niet zo gemotiveerd.”

ZWEVERIG

Thulani Sgidi, een andere ex-strijder uit *Gugulethu* (township nabij Kaapstad) vaart tegenwoordig een boedhistische koers, die in het meest gunstige geval niet samengaat met de levensvisies van zijn vroegere vrijheidskameraden. Ze vinden hem maar zweverig, een woordenpracht met praal.

„Tja, hoe zal ik mijn vroegere kameraden eens omschrijven?”, zegt Thulani veelbetekenend. „Eén van die kameraden kwam naar me toe in een gloednieuwe Volkswagen Jetta, een snelle wagen, prachtig pak had hij aan. Ik vraag niet waar hij dat geld vandaan heeft. Maar ik weet het: overvallen.”

„Wij vonden dat de niet-bezitters de bezitters van hun goederen mochten beroven: dat was herverdeling. Maar nu, ondanks het feit dat er nu nog steeds geen herverdeling van de welvaart is, is het anders. We leven in een democratie en we willen de samenleving toch niet terroriseren met geweld?”

„Hoe kan je de weelde van jezelf vooropstellen ten nadele van anderen?”, vraag ik me af. Deze jongens

Thulani Sgidi: „Wij vonden dat de niet-bezitters de bezitters van hun goederen mochten beroven: dat was herverdeling.” Foto Hedwich Tulp

denken: 'Ik heb mezelf opgeofferd in de vrijheidstijd, net zoals de hoge pieken die in de overheid zitten, en nu is het mijn beurt om mijn deel van het goede leven te krijgen'. Ze zien het als een soort van beloning.”

Sgidi zucht: „Ik heb voor vrijheid gevochten, maar ik ben sociaal en economisch niet vrij. Van een officier in het vrijheidsleger naar arme sloeber. „Dat statusverlies kunnen velen

niet aan”, vertelt Thulani. De bloeiende gangstercultuur op de Cape Flats biedt een lucratief en statusverhogend alternatief, zegt hij. „Als je een gangster bent, heb je status. Als je in een flitsende auto rondrijdt, kan je de vrienden om je vinger winden, dat is het soort levensstijl die mensen hier vaak willen najagen.”

Zit Zuid-Afrika, zoals het hier al uit-

dagend in de Zuid-Afrikaanse media werd geopperd, op een tikkende tijdbom? „Als we niet snel wat veranderen aan de ongelijke welvaartsituatie, kan het nog erger worden. Voormalige vrijheidssoldaten beschikken over de militaire vaardigheden, ze kunnen zo het heft weer in handen nemen om zichzelf te verrijken”, stelt Thulani vast.

HEDWICH TULP